

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателен процес“, преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, Юридически факултет
назначена за вътрешен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд за получаване на образователната научна степен „доктор“ с кандидат *Камелия Александрова Андонова*, професионално направление „право“ (3.6.) по научната специалност „наказателен процес“.

Камелия Андонова е завършила Първа английска езикова гимназия. През 2010 г. е приета за обучение в специалност „право“ на СУ „Св. Климент Охридски“. Впоследствие се дипломира паралелно по специалностите „право“ и „международни отношения“ в същия университет. През 2017 г. е зачислена на редовна докторантура по наказателнопроцесуално право в катедрата по Наказателноправни науки към СУ „Св. Климент Охридски“. Отчислена е с право на защита.

По време на следването си и след това Камелия Андонова участва в редица национални и международни състезания като националното състезание по наказателно право две поредни години (2014 г. и 2015 г.). Изключителен успех е участието ѝ като състезател в отбора, представляващ България в състезанието по международно публично право Джесъп (*Jessup*) през 2015 г. във Вашингтон (САЩ). През 2019 г. участва като треньор на представителния отбор на СУ „Св. Климент Охридски“ в състезанието по международно публично право Телдърс (*Telders*) в Хага (Нидерландия). Ръководеният от нея отбор постига много добри резултати.

Дисертационният труд *„Задочното производство по наказателни дела“* е в обем от 325 страници. В структурно отношение той включва съдържание, списък с използваните съкращения, увод, три глави, заключение и библиографска справка. Дисертацията съдържа 1465 бележки под линия, а библиографията представя 108 публикации. При изработването на труда са проучени и използвани многобройни решения на Върховния съд, Върховния касационен съд, Тълкувателни решения и Решения на Конституционния съд. Анализирани е и практиката на редица международни трибунали (Европейския съд по правата на човека, Съда на Европейския съюз, Международния наказателен съд, Международния съд

на Организацията на обединените нации, Специалния трибунал за Ливан, Специалния трибунал за Сиера Леоне и други). За защита на една или друга поддържана теза са сочени законодателствата на Германия, Австрия, Русия, Италия, Франция и други.

Въпросите, свързани със задочното производство и обосноваване на предпоставките за неговото реализиране, са важни и значими, още повече, че тези въпроси са недостатъчно разработени както в национален, така и в международен аспект. По тази проблематика в българската правна литература няма монографична разработка, което обуславя полезността и необходимостта от подобен дисертационен труд. Липсата на цялостно изследване на задочното производство е довело до редица практически проблеми, включително и до неправилно използване на понятията „неприсъствено производство“ и „задочно производство“. Необходимостта от самостоятелно изследване на института на задочното производство се налага и от факта, че повече от 20 години не са правени съществени изменения на уредбата на това производство в НПК.

Дисертацията е актуална и значима и с оглед постоянно нарастващия обем от практика на международните трибунали и увеличаването на международната нормативна база, регламентираща отделни аспекти на задочното производство. Провеждането на задочно производство само по себе си води до ограничаване приложението на редица принципи на наказателния процес. Това обстоятелство заедно с необходимостта от гарантиране правото на защита на подсъдимия още веднъж подчертава необходимостта от подобно научно изследване.

Научният анализ е демонстрация на отличното познаване на проблематиката и въпросите, поставени на разглеждане в дисертационния труд. В тази връзка са защитени редица собствени научни тези. Изводите, направени въз основа на анализ на текстовете на международни актове и практиката на международни трибунали, засягащи задочното производство, са особено полезни не само за практикуващите юристи, но и за доктрината и законодателната практика. Изследването, отнасящо се до изискванията на международното процесуално право е всеобхватно и компетентно направено. В контекста на казаното е ценен опитът на докторантката, придобит от участията ѝ в състезания по международно публично право както като състезател, така и като треньор. Положително влияние върху качествата на анализа оказва и завършената от нея втора специалност по международни отношения.

В дисертационния труд се съдържат и редица подробно мотивирани и научно обосновани предложения за изменение на законовата уредба, свързана с провеждането на задочното производство. Повечето от тях заслужават вниманието на българския законодател.

Избраните подходи и методи на анализ позволяват постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Като обем, структура и съдържание предложеният труд отговаря на изискванията за изготвянето на подобна разработка.

При анализа на отделните дисертационни глави могат да се обобщят и конкретните приносните моменти на дисертационния труд.

В първата глава се прави обща характеристика на задочното производство с оглед неговите съществени елементи, цел на провеждане и резултати от това провеждане (както положителни, така и отрицателни такива). Внасянето на аналитичен поглед за концепцията и схващанията за същността на задочното производство трябва да бъде оценено положително. Повечето публикувани трудове разглеждат отделни аспекти на задочното производство и са насочени към предлагане на практически разрешения при реализиране на някоя от хипотезите по чл. 269, ал. 3 НПК, отколкото към цялостно изследване на характерните елементи на това производство.

В отделен раздел са обособени съвкупност от понятия, които редица правни системи използват за означаване на задочното производство. Опит за подобно разграничение на понятийната структура в зависимост от проявленията на неprisъственото производство до този момент не е правен, поради което изследването в тази му част може да се оцени като научен принос.

Направен е задълбочен анализ на съдебната практика в сравнителен план, като включените параметри са информативни, подбрани точно и целесъобразно. Паралелно с това, в дисертационния труд е направен и обстоен теоретичен анализ на научните идеи на различни автори, публикували по различни въпроси на задочното производство.

В рецензирания труд е направен сполучлив опит да се отговори на въпроса дали присъствието, респективно участието на обвиняемия в наказателния процес може да се разглежда като негово право или като негово задължение. Изведени са правила, които илюстрират съдържателните разлики между право и задължение и въз основа на това

разграничение е изведен описателен модел за определяне характера на задочното производство.

Направен е извод, че с оглед установената противоречива същност на задочното производство, то е едно несъвършено производство. Мотивирана е позицията, че посочените недостатъци на това производство могат да бъдат минимализирани само ако бъде постигнат регулаторен баланс. Това становище е убедително защитено.

Задълбочено са изследвани спецификите на проявленията на задочното производство в отделните стадии на наказателния процес и механизмите за гарантиране правото на защита на подсъдимия, когато делото се води в негово отсъствие. Анализирано е отражението от разглеждането на делото по задочен ред върху определени етапи, като последната дума на подсъдимия и съдебното следствие. Подробно е анализирана процедурата за приобщаване на обясненията на обвиняемия, дадени на досъдебна фаза при отсъствието на същия на съдебната фаза на процеса. Разгледана е доказателствената стойност на прочетените обяснения в зависимост от органа пред когото са дадени и евентуалното изменение на обвинението след даването им. Въз основа на задълбочен анализ са направени и редица предложения *de lege ferenda* по отношение на разпита на обвиняемия пред съдия на досъдебната фаза, част от които предложения може да бъдат споделени и оценени като приносен момент.

Втората глава се състои от седем раздела. В нея се прави опит да бъдат установени предпоставките, чието кумулативно наличие позволява провеждането на задочно производство.

Този подход е сравнително нов, имайки предвид, че традиционно предпоставките за провеждане на задочно производство се разглеждат под формата на отделни хипотези, формулирани в разпоредбата на чл. 269, ал. 3 НПК. Те по начало са предложени от законодателя алтернативно, а не кумулативно. Обоснована е тезата, че в повечето случаи хипотезите, уредени в закона не могат да намерят проявление изолирано една от друга. Мотивирано е становище, че възприетата от законодателя алтернативност на предпоставките за провеждане на задочно производство не винаги е правилна и възможна.

Положителен момент на изложението в тази глава е обособяването на работни понятия (задължително присъствие на подсъдимия, нужно присъствие на подсъдимия, необходимо присъствие на подсъдимия). Посредством тези понятия се поддържа идеята за различни проявления на

задължителното присъствие на подсъдимия, а именно: по закон и по разпореждане на съда. Подобно разграничение на задължителното присъствие на подсъдимия съществува в правната литература, но до този момент не са предлагани конкретни понятия, които да означат тези проявления.

Успоредно с това задълбочено и аргументирано са изведени примерни критерии, подпомагащи формирането на преценка дали присъствието на подсъдимия е необходимо за разкриването на обективната истина. Част от тези критерии не могат да бъдат безрезервно възприети, но обособяването им само по себе си би допринесло за иницирането на дискусия по отношение на тяхната приложимост и евентуално възприемане от законодателя.

В отделни раздели подробно са анализирани спецификите на петте законови предпоставки за провеждане на задочно производство по чл.269 НПК. Разгледани са и особеностите на нужното присъствие на подсъдимия, т.е. когато има основание съдът да прецени, че присъствието на подсъдимия е необходимо за разкриване на обективната истина, като предпоставка, преграждаща провеждането на задочно производство.

Въз основа на извършения анализ на правните уредби в исторически аспект, са направени съществени предложения за промяна на съвременната нормативна уредба. Тези предложения са допълнително мотивирани чрез посочване на положителни практики в Германия, Австрия и Русия.

В отделен раздел са изследвани възможните последици от разглеждането на делото по задочен ред, когато липсват предпоставки за това. В края на същия раздел са направени предложения за цялостното прецизиране на уредбата на задочното производство, което е един от важните приноси моменти на дисертационната разработка.

Особено внимание заслужава *третата глава*, където се изследват ефектите от влезлия в сила задочен съдебен акт. Тази глава се отличава с най-голям приносен заряд, защото визираната проблематика не е разглеждана от български автори до този момент. Аргументирано е представеното виждане за това, доколко задочните съдебни актове ангажират принципа *ne bis in idem* както на национално, така и на международно ниво. Акцентът тук се поставя върху международното отражение на задочните актове. В тази глава е направен задълбочен анализ на практиката на Съда на Европейския съюз, Европейския съд по правата на човека и международни актове. Твърде убедителна е поддържаната теза, че

България е обвързана от международните инструменти, предвиждащи наднационален ефект на принципа *ne bis in idem* в рамките на Шенгенското пространство.

В отделен раздел сполучливо е изследвана процедурата по признаване и изпълнение на задочни съдебни актове. Това изследване е основано на проучване на редица международни актове, практика на Съда на Европейския съюз и закони (приети в България, Германия и Австрия), които транспонират относими рамкови решения на Европейския съюз. Изложени са собствени аргументи за доказване на изразената позиция, че Европейската конвенция за международно признаване на присъди е обвързваща за България в частта си, отнасяща се до изпълнение на задочни решения въпреки депозирания резерва от българска страна. На изведените в тази връзка аргументи трудно може да се възрази още повече, че в по-голямата си част те се основават на инструменти за тълкуване, възприети практиката на Международния съд на ООН. На тази база са направени важни предложения за промяна на нормативната уредба. Със значителна практическа полезност са и мотивираните изводи и препоръки.

По-общо *приносните моменти* могат да се очертаят така: В дисертационния труд е направен опит да се даде теоретична трактовка на задочното производство, като се определи неговата същност и обхват; Анализите са многообхватни и разнопосочни; Направен е прецизен анализ на института „задочното производство“; Обобщен е сравнителен анализ на нормативната уредба на задочното производство както в исторически аспект, така и с оглед на възприетите разрешения в отделни държави, следващи романо-германската правна система (Австрия, Германия, Русия и др.); Извършен е преглед на практиката и на държави, следващи системата на общото право (Обединеното кралство, САЩ и др.); Направен е задълбочен анализ на практиката на редица международни трибунали (Съда на Европейския съюз, Европейския съд по правата на човека, Международния наказателен съд, Специалния трибунал за Ливан и др.); Направени са предложения, подкрепени с многобройни аргументи, което дава основание да се постави началото на дискусия по тази тема; Умело е защитено становището, че влезият в сила задочен съдебен акт е обвързващ както за българските правоприлагащи органи, така и за чуждестранните такива; Дисертационният труд има информационна и познавателна стойност. Много от анализирания правни параметри са полезни за теорията

и практиката; Много от предложенията, направени в дисертационния труд, заслужават вниманието на българския законодател; Професионално и компетентно са защитени собствени научни тези и идеи.

В този смисъл може да се направи и обобщен извод, че дисертационният труд представя актуална проблематика с ясно изразено високо ниво на правна значимост. Още повече, че научните изследвания и научните публикации в тази област са доста лимитирани. Дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати, които представляват принос за науката, практиката и законодателството и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Дисертационният труд убеждава, че Камелия Андонова притежава задълбочени теоретични познания по научна специалност „наказателен процес“, демонстрирайки качества и умения за провеждане на научно изследване.

Авторефератът е разработен върху 33 стандартни страници. Той отразява както съдържанието, така и структурата на рецензирания труд. В него са определени точно обектът, целта и задачите на дисертационното изследване. Приносните моменти и научните публикации са отразени акуратно в автореферата.

Публикациите по дисертационния труд са четири на брой, което е достатъчно за допускане до публична защита.

Представеният комплект от материали (дисертация, автореферат и други документи) съответства на специфичните изисквания на Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Предвид изложеното, в

Заключение – давам положителна оценка на дисертационния труд – „Задочното производство по наказателни дела“ и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Камелия Александрова Андонова, професионално направление „право“ (3.6.) по научна специалност „наказателен процес“.

28.03.2021 г.

Рецензент:.....

/проф. дюн Маргарита Чинова/